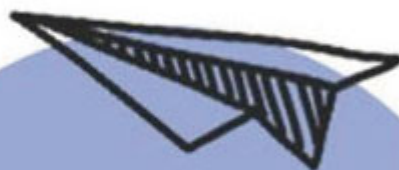

УКРАЇНЬКА МОВА

«Подорожуємо і
відкриваємо світ»

4

Зошит-посібник
Інтегрований
мовно-літературний
курс

Частина 1

НАШ НАВІГАТОР

Дискутуймо	Пишімо	Читаймо	Досліджуймо	Творімо
Тиждень перший. Зустрічаємо шкільних приятелів (стор. 3–14)				
Дружба та повага. Злість і заздрість. Перешкоди в спілкуванні. Булінг	Коло вибору. План на тиждень. Діаграма Венна	<i>Микола Щербак</i> «Не відкла-дай». <i>Карло Коллоді</i> «Пригоди Піноккіо»	Лексичне значення слова. Особові закінчення. Розділові знаки в кінці речення. Речення окличні та неокличні, розповідні, питальні та спонукальні. Відмінність між персонажем літературного твору та персонажем фільму. Засоби творення персонажа у фільмі. Трейлер. Малюнкове письмо. Емотикон та емодзі	Піктограми. Інсценізація діалогів. Театральна афіша
Тиждень другий. Подорожуємо Африкою (стор. 15–29)				
Правила знайомства. Правдивість інформації	Аргументи. Звертання. Перелік фактів. План	<i>Редьярд Кіплінг</i> «Слоненя»	Способи перевірки орфограми слабкої позиції звука. Синоніми. Антоніми. Однозначні та багатозначні слова. Складні слова. Відображення особливостей мовлення на письмі. Сюжет. Оповідач	Відеозапис уривка з казки. Інсценізація. Жести. Комікс
Тиждень третій. Мандруємо в чарівні світи (стор. 30–39)				
Реальне та вигадане. Увічлива відмова	Текст-розповідь. Перелік фактів. Розклад. Лист.	<i>Іван Андрусяк</i> «Як подружитися з Чакалкою»	Історичне чергування звуків у коренях слів. Особові закінчення. Театральні терміни. Ремарки. Мізансцени. Репліки. Реквізит	Виразне читання монологу. Інсценізація. Інтонація. Театральна програмка
Тиждень четвертий. Досліджуємо околиці (стор. 40–48)				
Грамотність і грамотна людина. Правдивість інформації	Текст-опис. Інструкція. Електронний лист	<i>Тетяна Стус (Щербаченко)</i> «Як пасує краватка, або Чому не всі поросята брудні»	Шрифт і каліграфія. Лапки. Багатозначні слова та слова-омоніми. Групи омонімів. Повна та скорочена форма імені. Синоніми. Фразеологізми. Головний персонаж. Навчальне відео	Ребус. Інсценізація. Усний переказ від іншої особи

Любі четвертокласники та четвертокласниці!

Ви тримаєте в руках посібник, що стане помічником у вивченні української мови.

Ви вже вмієте українською мовою розповісти і усно, і письмово про щось важливе, описати знайому людину й цікаву річ, обговорити прочитану книжку або переглянутий мультфільм, створити електронного листа та знайти потрібну інформацію в інтернеті.

«На що нове й несподіване мені чекати від цієї книжки?» – певно, відразу хочете запитати ви. Нового в цій книжці ви знайдете безліч, бо в українській мові, як і в будь-якій іншій, є секрети, які не відразу відкриваються мовцям.

Читайте, пишіть, дискутуйте, творіть українською мовою, досліджуйте її – і вона вдячно поділиться з вами своїми таємницями. Мова цінує допитливих дослідників та уважних спостерігачів. А ми, автори, завжди будемо поруч, добираючи цікаві завдання й даючи слушні роз'яснення, аби ваша допитливість не вщухала. Сподіваємося, вам сподобається!

Бажаємо цікавих відкриттів і втіхи від спілкування українською мовою!

З любов'ю до вас

*Ірина Старагіна, Аліна Ткаченко,
Людмила Гуменюк, Оксана Волошенюк,
Ольга Романюк, Андрій Панченков.*

Ірина Старагіна, Аліна Ткаченко, Людмила Гуменюк,
Оксана Волошенюк, Ольга Романюк, Андрій Панченков

УКРАЇНСЬКА МОВА

Зошит-посібник для 4 класу Нової української школи

Інтегрований мовно-літературний курс.
Частина 1 «Подорожуємо і відкриваємо світ»

Умовні позначення

Досліджуймо

Пишімо

Читаймо

Дискутуймо

Творімо

Пригадаймо

Старагіна І. П.

Українська мова : зошит-посібник; інтегрований мовно-літературний курс : 4-й клас / І. Старагіна, А. Ткаченко, Л. Гуменюк, О. Волошенюк, О. Романюк, А. Панченков. – Київ : Генеза, 2020. – 48 с. : іл.

ISBN

Зошит-посібник з української мови для 4 класу з інтегрованого мовно-літературного курсу створено для реалізації Концепції Нової української школи відповідно до затвердженої модельної навчальної програми та навчальних планів.

Зошит-посібник зорганізовано за тижнями (навчальними модулями). Така структура дозволяє вчителю бути мобільним у реалізації навчальної програми.

Кожен зошит містить навчальні матеріали для 4 тижнів. Кожен робочий місяць має свою тему, яку узгоджено з інтегрованим курсом ЯДС. Чотири рази на рік у робочому зошиті передбачено вкладку з тестом.

ТИЖДЕНЬ ПЕРШИЙ

Шукаємо скарби знання

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Навіщо потрібні правила оформлення висловлювання на письмі?
- Чи є різниця між персонажем казки та однойменним персонажем фільму або мультфільму?
- Чи може персонаж викликати захват, злість або заздрість у читача?
- Чи можна відмовити комусь у проханні, при цьому не образивши його?

Творімо

1. Зобрази за допомогою піктограм найяскравішу подію, що трапилася з тобою під час літніх канікул. Обміняйтеся зошитами з 2–3 однокласниками й однокласницями. Спробуйте розшифрувати записи одне одного.

Що легше було робити: зашифровувати чи розшифровувати інформацію? Обговоріть, чи складно читати тексти, записані за допомогою малюнків.

- ❖ Дізнайся, чи є в шкільній бібліотеці книжки з інформацією про малюнкове письмо. За бажанням прочитай ту книжку, яка найбільше тебе зацікавила.

Пишімо

2. Запиши п'ять бажань щодо того, чого ти хочеш навчитися в 4-му класі на уроках української мови та читання.

Долучи одне зі своїх бажань до кола вибору «Чого я хочу навчитися на уроках української мови та читання в 4-му класі?», створеного спільно з однокласниками й однокласницями.

Читаймо

3. Чи доводилося тобі відкладати справи на наступний день? Порівняй власну історію з тією, що трапилася з хлопчиком Тодосем, персонажем вірша. Чи стосується тебе порада поета?

НЕ ВІДКЛАДАЙ

«Я зроблю це в понеділок!» –
Так собі сказав Тодось.
Але взятися до діла
Щось охоти не знайшлось.
«Хай зроблю це у вівторок».
Але знов серед забав,
Повних сміху, співомовок,
День немов у воду впав.
«Середа – гарніша днина!
Це пів тижня». Та біда:
Не оглянувсь ще хлопчина –
Вже й минула середа.
«Ну, напевно вже почну я
Цю роботу у четвер.
Але все, що не візьму я,
З рук летить». І що ж тепер?

«Може, п'ятниця допоможе?
Мушу конче вже почать».
Проминає тиждень... Схоже,
Треба хутко поспішати!
«Ні, найліпше – це субота!
Вільний день і вільний час».
Та субота – не робота!
Весь порив чогось погас.
«Ось настала і неділя.
Чи робити?» Та не зміг...
І з того усього діла
В хлопця вийшов просто сміх!
Що ж порадити хлопчині?
Наш Тодосику, ти знай:
Все зроби, що можеш, нині,
А на завтра не лишай!

Микола Щербак

Досліджуймо

4. Знайди у вірші Миколи Щербака «Не відкладай» речення зі словами – назвами днів тижня.
Поясни, чому в кінці цих речень стоять різні розділові знаки.
Які з цих речень розповідні окличні; розповідні неокличні; питальні неокличні?
Прочитай останнє речення вірша. Доведи, що воно спонукальне та окличне.
Розфарбуй кожен із видів речень певним кольором.
Для чого потрібні правила оформлення висловлювання на письмі?

За **метою висловлювання** речення буває **розповідне, питальне** та **спонукальне**. За **емоційним забарвленням** – **окличне** або **неокличне**.

Творімо

5. Поміркуй, як змінювався настрій у Тодося впродовж тижня. Повправляйся в читанні вірша, урахувавши емоційний стан хлопчика. За бажанням вивчи вірш напам'ять.

Пишімо

6. Чи плануєш ти свої справи? Склади таблицю на наступний тиждень.

День тижня	Мої справи

Як перевірити орфограми, що трапилися в записаних словах?

Творімо

7. Уяви, що від друга або подруги надійшло повідомлення у вигляді піктограм про книжку, яку він або вона зараз читає. Розглянь зображення та поміркуй, які події у творі можуть ілюструвати ці емотикони та емодзі.

Емодзі – це картинки, які здатні замінити текст повідомлення. Вони схематично зображають людей, тварин, предмети, місця тощо.

Емотикони – це схематичні зображення міміки обличчя й різних людських емоцій.

Склади й запиши 3–4 речення про зміст цього твору. У разі потреби перевіряй правильність написання слів за орфографічним словником.

Досліджуймо

8. Переглянь трейлер до фільму «Пригоди Піноккіо» за QR-кодом.

Трэйлер – відеоролик, складений з коротких і зазвичай найбільш видовищних уривків фільму для його рекламування.

Що ти знаєш про головного персонажа цього фільму?

З якою метою змінюється темп і гучність музики впродовж трейлеру? Чому змінюється голос Піноккіо під час спілкування з різними персонажами?

Як ти гадаєш, чому у відео переважають темні кольори? Що цим хочуть підкреслити творці фільму?

Читаймо

9. Прочитай уривок із казки італійського письменника Карло Коллоді «Пригоди Піноккіо» та простеж за зміною настрою головного персонажа. Поміркуй, чому це відбувається.

ПІНОККІО ДАЄ ФЕЇ ОБІЦЯНКУ БУТИ ХОРОШИМ
І ВЧИТИСЯ: ЙОМУ, МОВЛЯВ, НАБРИДЛО БУТИ
ДЕРЕВ'ЯНИМ ЧОЛОВІЧКОМ, І ВІН ХОЧЕ СТАТИ
ХОРОШИМ ХЛОПЧИКОМ

[...]

– Ох, як мені надокучило бути дерев'яною лялькою! – вигукнув Піноккіо, стукнувши сам себе по голові. – Пора вже й мені стати людиною.

– Станеш, якщо заслужиш.

– Справді? А як заслужити?

– Дуже просто. Ти повинен звикнути бути хорошим хлопчиком.

– А хіба я не хороший?
 – Де там! Хороші діти слухняні, а ти навпаки...
 – А я неслухняний...
 – Хороші діти охоче вчаться і працюють, а ти...
 – А я, навпаки, байдикую і живу волоцюгою весь рік.
 – Хороші діти завжди кажуть правду...
 – А я завжди брешу.
 – Хороші діти охоче ходять до школи...
 – А мені про школу навіть думати гидко. Але від сьогодні я житиму зовсім по-іншому.
 – Ти мені обіцяєш?
 – Обіцяю. Я хочу стати хорошим хлопчиком і втіхою для свого батька... Де зараз мій бідний тато?..
 – Твій щирий біль показав мені, що в тебе добре серце. А діти з добрим серцем, хоча іноді й роблять капості і не слухаються старших, можуть стати хорошими. Завжди є надія, що вони стануть на правильний шлях. Тому я й прийшла сюди по тебе. Я буду твоєю мамою...
 – О, як це чудово! – вигукнув Піноккіо, підстрибуючи від радості.
 – Ти слухатимешся мене і робитимеш завжди те, що я тобі казатиму.
 – Добре, добре, добре!
 – Від завтра, – додала Фея, – ти почнеш ходити до школи. Піноккіо одразу трохи посмутнішав.
 – Потім вибереш якесь ремесло або фах на свій смак. Піноккіо став зовсім серйозним.
 – Що ти там бурчиш крізь зуби? – незадоволено спитала Фея.
 – Я думаю... – тихо промимрив дерев'яний хлопчик, – що зараз уже, мабуть, пізно йти до школи.
 – Ні, паночку. Запам'ятай раз і назавжди, що вчитися ніколи не пізно.
 – Але я не хочу вчитися ніякого ремесла.
 – Чому?
 – Тому що працювати дуже стомлива справа.
 – Мій хлопчику, – сказала Фея. – Всі, хто так каже, зрештою потрапляють до в'язниці або до лікарні. Май на увазі, що кожна людина, яка з'являється на світ, мусить щось робити, працювати. Біда тому, хто стає неробою! Неробство – це найтяжча хвороба, її треба вилікувати негайно, змалку. Коли хто виросте неробою, вилікувати того вже неможливо.

Ці слова дійшли до серця Піноккіо. Він рішуче підвів голову й сказав:

– Я вчитимуся, я працюватиму, я робитиму все, що ти мені накажеш. Одним словом, життя дерев'яного хлопчика мені набридло, я хочу стати таким, як усі діти. Ти ж обіцяла мені це, правда?

– Так, я пообіцяла. Тепер усе залежить від тебе.

Переклад українською Юрія Авдєєва

Досліджуймо

10. Прочитаний уривок із казки – це діалог чи розповідь?

Діалог – це розмова між двома або кількома особами.

Чи є в тексті незрозумілі тобі слова?

Знайди в казці речення з поданими нижче словами та поясни їхнє лексичне значення.

Волоцюга, капость, ремесло, нероба.

Чи є в тексті слова, значення яких ти можеш пояснити лише з огляду на попередній зміст казки? Де можна з'ясувати лексичне значення невідомого слова?

Визнач основу та закінчення в поданих словах. Що треба зробити, щоб визначити закінчення?

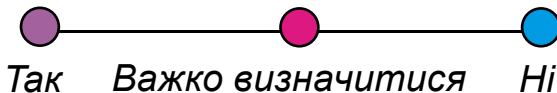
Яка частина слова виражає лексичне значення слова?

Дискутуймо

11. Познач відповідь на шкалі та наведи аргументи на захист своєї думки.

Чи погоджуєшся ти з думкою, що вчитися ніколи не пізно?

Пишімо

12. Прочитай слова Феї, якими вона реагує на фразу Піноккіо про його бажання стати людиною.

Станеш, якщо заслужиш.

Пригадай, що ти знаєш про змінювання за особами слів – назв дій. Визнач особові закінчення в словах. Заповни таблицю відповідними формами.

	Однина	Множина
1 особа		
2 особа		
3 особа		

	Однина	Множина
1 особа		
2 особа		
3 особа		

Поясни, чому в одному слові в ненаголошеному складі пишемо букву Е, а в іншому – И.

Дискутуймо

13. Розглянь різні зображення Піноккіо та пригадай образ дерев'яного хлопчика в трейлері до фільму «Пригоди Піноккіо». Чому один і той самий персонаж може бути зображений по-різному? Чи наші уявлення про героя після прочитання твору завжди збігаються з образом, створеним у фільмі чи мультфільмі?

- ① *Піноккіо з мультфільму Walt Disney Pictures*
- ② *Перше зображення Піноккіо (худ. Енріко Маццанті, 1883 р.)*
- ③ *Худ. Роберт Інґпен*

Читаймо

14. Чи дотримається Піноккіо обіцянки, яку дав Феї? Підтвердь або спростуй свою думку, прочитавши уривок із казки.

Наступного дня Піноккіо пішов до школи.

Уявіть собі радість шибеників, коли до їхнього класу зайшов дерев'яний хлопчик! Вибухнув шалений регіт, який не вщухав ані на мить.

Усі збиткувалися над ним: один виривав йому з рук ковпачок, другий смикав ззаду за куртку, третій спробував намалювати величезні вуса чорнилом йому під носом, а дехто навіть пробував прив'язати до його рук і ніг мотузочки, щоб примусити танцювати, як ляльку з театру.

Деякий час Піноккіо майже не звертав уваги на ці витівки, але згодом терпець йому увірвався, він повернувся до тих, хто найбільше допікав йому, і рішуче сказав:

– Слухайте, хлопці, я прийшов сюди не для того, щоб розважати вас, як клоун. Я поважаю інших і хочу, щоб і мене поважали.

– Молодець, чортеня! Сказано як по-писаному! – загорлали шибеники, зайшовшись нестримним реготом. Один з них, найнахабніший, простягнув руку, наміряючись схопити новачка за носа.

Але він не встиг цього зробити, бо Піноккіо з-під столу копнув нахабу черевиком по нозі.

– Ой, які тверді ноги! – закричав хлопець, розтираючи долонею синець, якого поставив йому Піноккіо.

– А лікті які – ще твердіші за ноги! – гукнув інший, котрого Піноккіо штурхонував ліктем у живіт.

Так чи інакше, але після такої самооборони новачок завоював повагу і симпатії всіх хлопців у школі. Вони зразу полюбили Піноккіо, намагалися навперебій зробити йому щось приємне.

Вчитель теж не міг нахвалитись Піноккіо, такий він був уважний, старанний та розумний учень. Раніше за всіх він приходив до школи і йшов додому останній.

Єдиною вадою його було те, що він міцно потоваришував з найгіршими шибениками в школі, які прославилися тим, що не хотіли ані вчитися, ані взагалі робити щось корисне.

Учитель попереджував його щодня, добра Фея теж не раз нагадувала:

– Гляди, Піноккіо! Оці приятелі відіб'ють у тебе охоту до навчання та ще й, напевне, втягнуть у якусь халепу.

– Не бійтеся! – відповідав дерев'яний хлопчик, знизуючи плечима і постукуючи себе вказівним пальцем по лобі, що мало означати: «Я ще маю розум!»

І ось одного чудового дня по дорозі до школи він зустрівся з ватагою своїх приятелів. Побачивши його, вони загукали:

– До наших берегів приплила Акула, здоровенна, як гора.

– Справді? А може, це та сама Акула, яка проковтнула мого бідолашного тата?

– Ми йдемо на берег подивитися на неї. Може, й ти підеш з нами?

– Ні, я піду до школи.

– Та навіщо тобі ця школа? Підемо до школи завтра. На один урок більше чи на один менше – все одно залишимося ослами.

– А що скаже вчитель?

– Хай говорить, що йому заманеться.

– А моя мама?

– Матері ніколи нічого-нічого не знають, – відповіли ці капосники.

– Знаєте, що я зроблю? – сказав Піноккіо. – Мені треба обов'язково побачити Акулу з деяких особистих причин... але хай уже після школи.

– Йолопе нещасний! – накинулися на нього приятелі. – Невже ти думаєш, що така здоровенна рибина чекатиме, доки ти прийдеш подивитися на неї? Як тільки їй тут набридне, вона подасться геть звідси, і ти її більше ніколи не побачиш.

– Чи далеко звідси до моря? – спитав дерев'яний хлопчик.

– За годину ми обернемося туди й назад.

– Тоді гайда в дорогу! Ану, хто швидше.

І вся ватага з книжками й зошитами під пахвами гайнула навпрошки через поле. Піноккіо біг попереду, здавалося, на ногах у нього вирости крила.

Час від часу, озираючись назад, він глузував з товаришів, що набагато відстали. Він веселився від душі, бачачи, як вони, закурені, засапані, висолопивши язики, намагаються встигнути за ним. Нещасний Піноккіо в цю мить ще не знав, яким жахливим і страшним подіям він мчить назустріч.

Карло Коллоді, «Пригоди Піноккіо»

Переклад українською Юрія Авдєєва

❖ Поцікався, чи є в шкільній бібліотеці казка Карло Коллоді «Пригоди Піноккіо», і за бажанням прочитай її, щоб дізнатися, які ще пригоди спіткали головного героя.

Досліджуймо

15. Прочитаний уривок – це розповідь чи опис? Про що йдеться в тексті?
Чи є зв'язок між подіями?
Чи можна змінити послідовність подій?

Знайди в уривку з казки «Пригоди Піноккіо» речення з такими словами та поясни їхнє лексичне значення.

Шибеник, збиткуватися, витівка, терпець, нахаба, навпрошки, йолоп.

Дискутуймо

16. Як поводитись однокласники з Піноккіо? Що говорили про нього? Як хлопчику вдалося здобути повагу однокласників?
Чи був Піноккіо розбірливим у друзях? Наведи приклад із тексту.
Чи може персонаж викликати захват, злість або заздрість у читача? Поясни свою думку.

Булінг – це агресивна та вкрай брутальна поведінка однієї дитини або групи дітей стосовно іншої дитини, що супроводжується фізичним і психологічним тиском. Не варто замовчувати те, що хтось став жертвою булінгу.

Творімо

17. Знайди в тексті уривок, у якому однокласники вмовляють Піноккіо піти подивитися на велетенську Акулу. Що сталося б, якби хлопчик відмовився від пропозиції? Як гадаєш, чи завжди відмова може образити?
Об'єднайтеся в групи, розподіліть ролі та почергово розіграйте цей діалог так, щоб Піноккіо відмовив товаришам.
Спостерігаючи за мінівіставою іншої групи, оціни гру виконавця ролі Піноккіо за наведеними критеріями, зафарбувавши будь-яким кольором відповідні слова.

Діалог	
швидко	повільно
голосно	тихо
емоційно	стримано
невимушено	дуже скуто
переконливо	непереконливо

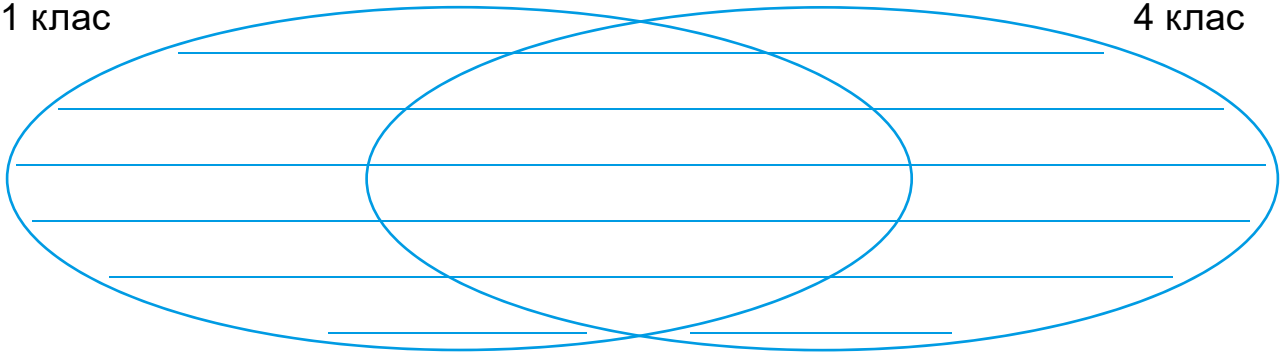
Пишімо

18. Заповни діаграму Венна «Колись і зараз», порівнявши себе в 1-му та 4-му класах. За потреби скористайся орфографічним словником.

Колись і зараз

1 клас

4 клас

Чому твої записи в діаграмі відрізняються від записів друзів?

Теорімо

19. Уявіть, що ви – актори мандрівного театру й подорожуєте країнами Європи. Але є проблема: глядачі розмовляють щораз іншою мовою.

Виберіть один із прочитаних уривків з казки про Пінокіо й розіграйте його так, щоб вас зрозуміли іноземці.

Розподіліть ролі та підготуйте афішу своєї вистави.

Театральна афіша

Театральна афіша – це оголошення про виставу, яке містить або лише текст, або художнє зображення, доповнене текстом.

Пригадаймо

1. Для чого знати правила оформлення речень, різних за метою висловлювання й емоційним забарвленням?
2. Чому один і той самий персонаж можна зобразити по-різному?
3. Чому ми можемо відчувати захват, злість або заздрість до персонажа?
4. У який спосіб можна відмовитися від пропозиції, не образивши співрозмовника чи співрозмовницю?

ТИЖДЕНЬ ДРУГИЙ

Подорожуємо Африкою

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Хто знайомить читача з персонажами твору?
- Як починати нове знайомство?
- Чи легко неввічливій людині зіграти чемного персонажа?
- Які особливості мовлення відображаються на письмі?
- Чим комікс відрізняється від вистави?

Пишімо

1. Розглянь ілюстрації до казки англійського письменника Редьярда Кіплінґа «Слоненя».

Художник Віктор Сутєєв

Як гадаєш, чи було колись таке, що слон не мав хобота?
Запиши два-три аргументи на захист своєї думки.

Якщо ти сумніваєшся в правильності написання якогось слова, звернися до орфографічного словника.

Читаймо

2. Прочитай уривок з казки Редьярда Кіплінґа.

СЛОНЕНЯ

У прадавню давнину слон, мої найлюбіші, не мав хобота. Був у слона тільки чорнуватий, бульбуватий ніс, завбільшки як чобіт, і міг він ним хилитати з боку на бік; але піднімати ним нічого не міг. Та був один Слон – юний Слоник, Слоненя – повний ненаситної цікавості, а це означало, що він завжди ставив багацько запитань.

А жив той Слоник у Африці, і всю Африку заповнив своєю ненаситною цікавістю. Він спитав у свого високого дядька Страуса, чого в того на хвості росте саме отаке пір'я, і високий дядько Страус дав йому ляпанця твердою-твердою лапою. Він спитав у своєї високої тітки Жирафи, чого в тієї плямиста шкура, і висока тітка Жирафа дала йому ляпанця твердою-твердою ратицею.

А Слоник усе одно був повний ненаситної цікавості!

Він спитав у свого широкого дядька Бегемота, чого в того червоні очі, і широкий дядько Бегемот дав йому ляпанця широкою-широкою ногою. Він спитав у свого волохатого дядька Бабуїна, чого в дині саме такий смак, і волохатий дядько Бабуїн дав йому ляпанця волохатою-волохатою рукою.

А він усе одно був повний невситимої цікавості!

Він цілий день питав про все, що бачив, чи чув, чи відчував, чи винюхував, чи торкався – і всі його дядьки й тітки давали йому ляпанців. А він усе одно був повний ненаситної цікавості!

Одного чудового ранку якраз серед свята рівнодення цей ненаситний Слоник поставив нове чудове запитання, якого він іще не ставив. Він спитав:

– Що Крокодил їсть на обід?

І всі голосно й грізно сказали:

– Цить! – і почали давати йому ляпанців негайно й одразу, і ляпали, не зупиняючись, довгенько.

А потім, коли з ляпанцями було закінчено, він підійшов до пташки Колоколо, що сиділа в білуватому колючому кущі, й сказав:

– Батько надавав мені ляпанців, і мати надавала мені ляпанців; усі мої тітки й дядьки надавали мені ляпанців за мою ненаситну цікавість. А я все одно хочу знати, що Крокодил їсть на обід!

І сказала пташка Колоколо, скорботно скрикнувши:

– Іди на береги величної сіро-зеленої каламутної ріки Лімпопо, оброслої жовтокорими акаціями, та й довідайся.

(Далі буде.)

Переклад українською Олекси Негребецького

Дискутуймо

3. З якими персонажами казки знайомить цей уривок? Який персонаж головний, а які – другорядні?
Чому родичі саме так реагували на запитання Слоненяти?
Чи можна цікавість Слоненяти вважати достатньо ввічливою?
Чому порада пташки Колоколо була небезпечною?
Чого більше від надмірної допитливості – користі чи шкоди? Поясни свою думку.

Досліджуймо

4. Знайди в уривку з казки Редьярда Кіплінґа синоніми до слів, поданих нижче, і запиши поруч.

Давні часи –	Копито –
За розміром –	Сердито –
Удар –	Брудна –

Які з записаних тобою слів є однозначними, а які – багатозначними? До яких із цих слів можна дібрати антоніми? Чому не до всіх?

Пишімо

11. За текстом запиши запитання Слоненяти до своїх родичів.

Дядьку Страусе, чому в тебе _____

Тітко Жирафо, чому в тебе _____

Дядьку Бегемоте, чому в тебе _____

Дядьку Бабуїне, чому _____

Як перевірити орфограми, що трапилися в словах?

Зверни увагу! Звертання – це слово або кілька слів у реченні, що називають особу, іноді – предмет, до яких звернена мова. Звертання в реченні завжди виділяємо комою.

Досліджуймо

6. Хто знайомить читача з історією Слоненяти – автор чи оповідач?

Оповідач – особа в художньому творі, від імені якої письменник розповідає про людей і події.

У казці Редьярда Кіплінґа оповідач – дорослий чи дитина? Що на це вказує?

Творімо

8. Уяви, що тебе запросили взяти участь у передачі «Казка на телебаченні». Підготуйся до виразного читання першого уривка з казки «Слоненя». Повправляйся перед дзеркалом, періодично відводячи погляд від рядків і дивлячись на уявних глядачів. Використовуй жести. Спробуй зобразити емоційний стан персонажів.

З допомогою дорослих створи й переглянь відеозапис свого читання.

Над чим тобі потрібно попрацювати, щоб читання було чітким, виразним і жвавим?

Досліджуймо

8. Придумай чотири запитання за текстом і постав їх комусь з однокласників чи однокласниць. Підготуйся до того, що й ти маєш відповісти на їхні запитання.

Пишімо

9. Запиши, перевіряючи орфограми.

У прадавню давн(и,е)ну слон, мої найлюбіші, н(и,е) мав хобота. Був у слона тільки чорнуватий, бульбуватий ніс, завбільшки як чобіт, і міг він ним х(и,е)л(и,е)тати з боку на бік; але піднімати ним нічого н(и,е) міг. Та був один Слон – юний Слон(и,е)к, Слон(и,е)ня – повний н(и,е)наситної цікавості, а це означало, що він зав(ж,ш)ди ставив багацько зап(и,е)тань.

Над кожною орфограмою слабкої позиції звука запиши одну із цифр: 1, 2, 3.

1 – перевірка за словником; 2 – перевірка за правилом; 3 – перевірка за сильною позицією звука.

Орфограма слабкої позиції звука – місце в слові, коли слово можна вимовити по-різному, не вплинувши на його значення, і тому існує вибір букви з кількох можливих.

Перевірити **орфограму за сильною позицією звука** означає змінити форму слова або дібрати інше слово з тією самою частиною так, щоб не було варіантів вимови (з(е,и)мля – зéмлі).

У разі, коли сильну позицію звука знайти не вдається, перевірку здійснюємо **за словником** чи іншим надійним джерелом або за правилом.

Дискутуймо

10. Прочитай кілька порад щодо того, як починати знайомство. Чи всі з цих рекомендацій є корисними та чи завжди можна їх дотримуватися?

Поради

1. *Посміхайтесь!*
2. *Говоріть правду!*
3. *Уважно слухайте!*
4. *Не питайте про особисте!*
5. *Говоріть компліменти!*

11. Прочитай продовження казки Редьярда Кіплінґа, щоб дізнатися, як Слоненя дісталось берега річки Лімпопо.

На другий же день уранці, коли нічого не лишилося з рівнодення, цей ненаситний Слоник узяв п'ятдесят кілограмів бананів (коротеньких червоних), і п'ятдесят кілограмів цукрової тростини (довгої, з фіолетовим відтінком), і сімнадцять кавунів (зеленувато-хрумких) та й сказав усім своїм дорогеньким родичам:

– До побачення. Я йду до величної сіро-зеленої каламутної ріки Лімпопо, оброслої жовтокорими акаціями, щоб довідатися, що Крокодил їсть на обід.

І всі ще раз дали йому ляпанців на щастя, хоч він чемненько просив їх перестати.

Потім він пішов, трохи наляпаний та нітрохи не здивований, по дорозі їв кавуни й кидав лущайки, бо не міг їх підняти.

Він ішов од Греямстауна до Кімберлі, і від Кімберлі до Преторії, і від Преторії йшов на північний схід, і весь час їв кавуни, доки не дійшов до берегів сіро-зеленої каламутної ріки Лімпопо, оброслої жовтокорими акаціями, як казала пташка Колоколо.

А ви маєте знати й розуміти, мої найлюбіші, що аж до цього тижня, і дня, і години, й хвилини цей ненаситний Слоник не бачив Крокодила і не знав, який він з себе. І все тому, що мав ненасичену цікавість.

Найперше він побачив Двоколірного Скельного Пітона, що скрутився навколо каменюки.

– Даруйте, – сказав Слоник вельми чемно, – та чи ви не бачили в цих різнорідних краях такої істоти, як Крокодил?

– Чи не бачив я Крокодила? – сказав Двоколірний Скельний Пітон тоном глибокої зневаги. – Що ти ще запитаєш?

– Даруйте, – сказав Слоник, – та чи не були б ви ласкаві сказати, що він їсть на обід?

Двоколірний Скельний Пітон дуже швидко розкрутився з каменюки і дав Слонику ляпанця своїм лускатим молотильним хвостом.

– Це дивно, – сказав Слоник. – Батько й мати, дядько й тітка, не кажучи про іншого дядька, Бегемота, та ще одного дядька, Бабуїна, – всі вони давали мені ляпанців за ненаситну цікавість. І тут, здається, те саме.

Отож він дуже чемно попрощався з Двоколірним Скельним Пітоном, допоміг йому знову скрутитися навколо каменя, та й

пішов далі, трохи наляпаний та анітрохи не здивований, і їх ка-
вуни й викидав лушпайки, бо не міг їх підняти. І врешті насту-
пив на, як він подумав, довгу колоду, що лежала при самій воді
сіро-зеленої каламутної ріки Лімпопо, оброслої жовтокорими
акаціями.

А насправді то був Крокодил, мої найлюбіші, і той крокодил
кліпнув оком – отак!

– Даруйте, – сказав Слоник вельми чемно, – та чи не бачили ви
Крокодила в цих різнорідних краях?

Крокодил кліпнув другим оком і наполовину підняв хвоста з
намулу; і Слоник вельми чемно ступнув назад, бо не хотів, щоб
його знову лягнули.

– Підійди ближче, маленький, – сказав Крокодил. – Чого ти
таке питаєш?

– Даруйте, – сказав Слоник вельми чемно, – але батько давав
мені ляпанців, мати давала ляпанців, не кажучи вже про висо-
кого дядька Страуса та високу тітку Жирафу, котрі луплять так
само сильно, як широкий дядько Бегемот і волохатий дядько Ба-
буїн, а Двоколірний Скельний Пітон своїм лускатим молотильним
хвостом отам на березі ляпнув мене дужче за всіх. Отож якщо ви
такий, як вони, то я не хочу більше ляпанців.

– Підійди ближче, маленький, – сказав Крокодил, – бо я і є
Крокодил, – і витер крокодилячі сльози, показуючи, що це щира
правда.

Слоникові аж дух забило, а потім, задихаючись, він став на бе-
резі навколішки й сказав:

– Ви – саме той, кого я шукав стільки днів. Скажіть же, коли
ласка, що ви їсте на обід?

(Далі буде.)

Переклад українською Олекси Негребецького

Дискутуймо

12. Як ти розумієш вислів «крокодилячі сльози»?

Як можна перевірити правдивість інформації про те, що крокодил на-
чебто плаче, перш ніж з'їсти свою жертву?

Пишімо

13. Яку нову для тебе інформацію про Африку надають два прочитані
уривки казки Редьярда Кіплінґа? Запиши відомості про тваринний і
рослинний світ Африки, наведені в текстах.

Як упевнитися, що ця інформація є правдивою?

Творімо

14. Об'єднайтеся в групи для гри «Розмова з Двоколірним Скельним Пітоном». Перечитайте фрагмент тексту, де йдеться про зустріч Слоненяти й Пітона. Знайдіть і підкресліть ті слова, якими описано поведінку та емоції кожного з героїв. Визначте, хто найцікавіше зобразив Слоненя, а хто – Пітона.

Чи потрібно знати правила ввічливості, щоб зіграти чемного персонажа?

Читаймо

15. Дочитай до кінця казку Редьярда Кіплінґа «Слоненя», щоб дізнатися, чи знайшло Слоненя відповідь на своє запитання.

– Підійди ближче, маленький, – сказав Крокодил, – я шепну.

Слоник нахилив голову до крокодильської смердючої зубатої пащеки, і Крокодил ухопив його за носика, котрий до того тижня, дня, години й хвилини був не більший за чобіт, хоч і набагато корисніший.

– Думаю, – сказав Крокодил, а сказав він це крізь зуби, отак, – думаю, сьогодні я почну обід зі слоненяти.

Від цього, мої найлюбіші, Слоникові стало дуже неприємно, і він сказав, говорячи в ніс, отак:

– Бусдіть! Беді бодяче!

Тоді Двоколірний Скельний Пітон зашурхотів з берега й сказав:

– Мій юний друже, якщо ти зараз, негайно й невідкладно, не тягтимеш з усієї сили, то, на мою думку, твій супротивник у мальованому великими візерунками шкіряному пальті (під цим він мав на увазі крокодила) засмикне тебе в оту прозору течію, не встигнеш і озирнутися.

Саме так завжди говорять двоколірні скельні пітони.

Слоник присів на задні ніжки і тяг, і тяг, і тяг, і ніс його почав витягатися. Крокодил же борсався у воді, збиваючи піну хвостом, і тяг, і тяг, і тяг.

І Слоників ніс розтягався, і Слоник розставив усі чотири ноги і тяг, і тяг, і тяг, і на кожен потяг Слоників ніс довшав, і довшав, і довшав – і боліло йому страшенно!

І тут Слоник відчув, що ноги його ковзають, і сказав у ніс, що був уже метрів півтора завдовжки:

– Це вже для беде зададто!

Двоколірний Скельний Пітон зліз з берега, обв'язався навколо Слоникових задніх ніг подвійним морським вузлом і сказав:

– Нерозсудливий і недосвідчений мандрівниче, тепер ми цілковито віддамося цьому натужному тягненню, бо якщо не віддамося, то маю таке враження, що отой саморухливий військовий корабель з броньованою палубою (а під цим, мої найлюбіші, він мав на увазі Крокодила) навіки зіпсує тобі майбутній життєвий шлях.

Саме так завжди говорять двоколірні скельні пітони.

Отож він тяг, і Слоник тяг, і Крокодил тяг; проте Слоник і Двоколірний Скельний Пітон тягли дужче. І нарешті Крокодил одпустив Слоникового носа, шубовснув на глибину так, що чути було по всій Лімпопо.

Слоник з несподіванки аж сів, доволі сильненько. Та все ж він був такий уважний, що подякував Двоколірному Скельному Пітону. А далі він подбав про свого бідолашного розтягнутого носа й обгорнув його прохолодним банановим листям і занурив у величну сіро-зелену каламутну ріку Лімпопо, щоб охолодити.

– Навіщо ти це робиш? – спитав Двоколірний Скельний Пітон.

– Даруйте, – відповів Слоник, – але мій ніс у поганій формі, і я жду, коли він збіжиться.

– Довгенько ж тобі доведеться ждати, – сказав Двоколірний Скельний Пітон. – Дехто сам свого щастя не бачить.

Слоник просидів три дні, ждучи, коли збіжиться ніс. Та він не коротшав, а крім того, через нього Слоникові очі стали зизувати. Бо, як ви бачите й розумієте, мої найлюбіші, Крокодил розтяг

носа у справжній-справжнісінький хобот, такий самий, як у всіх нинішніх слонів.

На третій день під вечір прилетіла муха і вжалила Слоника в плече, і перш ніж зрозуміти, що робить, він задер хобота і вбив муху його кінчиком.

– Перевага номер один! – сказав Двоколірний Скельний Пітон. – Своім куцим-коротеньким носиком ти так би не зробив. А тепер спробуй щось з'їсти.

Слоник не встиг і подумати, що робить, а вже сягнув хоботом і висмикнув великий пучок трави, обтрусив його чистенько об передні ноги й запхнув собі в рота.

– Перевага номер два! – сказав Двоколірний Скельний Пітон. – Своім куцим-коротеньким носиком ти так би не зробив. А чи не хочеш ти знову одержати ляпанців?

– Даруйте, – сказав Слоник, – але я їх анітрохи не люблю.

– А сам хотів би дати комусь ляпанців? – спитав Двоколірний Скельний Пітон.

– Дуже хотів би, – сказав Слоник.

– Тоді, – сказав Двоколірний Скельний Пітон, – ти виявиш, що новим носом дуже зручно давати іншим ляпанців.

– Дякую, – сказав Слоник, – я це запам'ятаю. А тепер піду я, мабуть, додому до всіх моїх родичів і випробую нового носа.

І пішов Слоник додому через Африку, крутячи й махаючи хоботом. Коли хотів з'їсти плід, то зривав плід з дерева, а не ждав, коли він упаде, як було раніше. Коли хотів трави, то скуб траву прямо з землі, не стаючи навколішки, як раніше. Коли кусали мухи, то виламував з дерева гілку й використовував як ляпачку. А ще робив собі нову, прохолодну, мокру-премокру шапку з намулу щоразу, як сонце припікало. Коли під час ходи по Африці ставало нудно, він співав собі крізь хобот, і звук лунав дужче, ніж од кількох духових оркестрів.

Він навмисне зробив гак, щоб знайти широкого бегемота (то не був його родич), і надавав йому добрячих ляпанців, щоб перевірити, чи правду казав Двоколірний Скельний Пітон про його новий хобот. Решту часу він збирав кавунячі лушпайки, впущені по дорозі до Лімпопо, – бо він був охайний представник товстошкірих.

Одного темного вечора Слоник повернувся до своїх дороженьких родичів, скрутив хобота бубликом і сказав:

– Як ся маєте?

Родичі були раді його бачити й негайно сказали:

– Ану йди сюди, надаємо тобі ляпанців, щоб не був такий не-наситно цікавий.

– Тю, – сказав Слоник. – Що ви тямите в ляпанцях? От я тямлю і я вам покажу.

Розпрямив хобота й так стукнув двох дороженьких братиків, що ті аж ноги позадирали.

– А нехай тобі банан! – сказали вони. – Де ти навчився таких прийомів і що ти зробив з носом?

– Добув новий у крокодила на берегах величної сіро-зеленої каламутної ріки Лімпопо, – сказав Слоник. – Спитав, що він їсть на обід, і він дав такого носа поносити.

– Такий потворний, – сказав волохатий дядько Бабуїн.

– Це правда, – сказав Слоник. – Зате який корисний. – І підняв волохатого дядька Бабуїна за волохату руку та й кинув у осине гніздо.

Потім той поганий Слоник давав ляпанців усім своїм дороженьким родичам, доки не стали вони досить наляпані й дуже здивовані. Він повисмикував у високого дядька Страуса все пір'я з хвоста; і вловив високу тітку Жирафу за задню ногу і протяг її крізь колючий кущ; і накричав на широкого дядька Бегемота, і надмухав йому у вуха бульбашок, коли той спав по обіді. Та навіть кінчиком хобота не зачепив пташку Колоколо.

Нарешті всі дороженькі Слоникові родичі так розхвилювалися, що по одному поспіхом подались на береги величної сіро-зеленої каламутної ріки Лімпопо, оброслої жовтокорими акаціями, щоб позичити в Крокодила нові носи. Коли ж повернулися, то більше ніхто нікому ляпанців не давав. І відтоді, мої найлюбіші, всі слони, яких ви бачите, і ті, яких не побачите, мають хоботи точнісінько такі, як у ненаситного Слоника.

Переклад українською Олекси Негребецького

Дискутуймо

16. На чому хоче наголосити автор, складаючи речення в такий спосіб?

1. І Слоників ніс розтягався, і Слоник розставив усі чотири ноги *і тяг, і тяг, і тяг*, і на кожен потяг Слоників *ніс довшав, і довшав, і довшав* – і боліло йому страшенно! **Порівняй:** І Слоників ніс розтягався, і Слоник розставив усі чотири ноги і тяг, і на кожен потяг Слоників ніс довшав – і боліло йому страшенно!

2. *Бусдїть! Бедї бодяче! ... Це вже для беде зададто!* **Порівняй:** Пустїть! Менї боляче! ... Це вже для мене занадто!

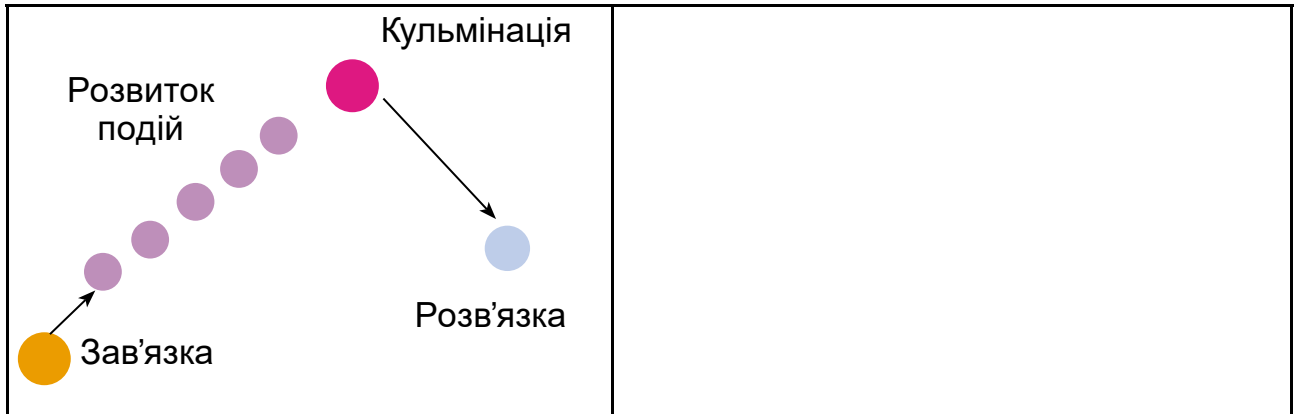
У яких випадках доречно передавати на письмі особливості мовлення: свого або персонажів?

Досліджуймо

17. Що стало причиною подій, про які йдеться в казці?
Які важливі події можна виокремити в цій історії?
Який момент, на твою думку, став найнапруженішим?
Чим завершується історія?

Розглянь схему побудови казки або оповідання.

Спробуй намалювати схему побудови казки «Слоненя» в рамці праворуч. Поруч із кружечками познач короткі назви відповідних подій.

Пишімо

18. Знайди в тексті та випиши форми слова *слоненя* і спільнокореневі до нього слова. З'ясуй будову кожного з них. Це прості чи складні слова?

Форми слова	Спільнокореневі слова

Знайди в тексті слова, якими Редьярд Кіплінґ називає ознаки певних предметів або персонажів казки, і заповни таблицю.

Дядько Страус	
Ратиця тітки Жирафи	
Акації	
Двоколірний Скельний Пітон	

Слова з однією основою називають **простими**. Слова з двома чи більше основами називають **складними**.

Складні слова творять переважно складанням двох або більше основ за допомогою сполучних голосних **о** або **е**:

двоколірний, жовтокорий, сіро-зелена.

Складні слова пишемо разом або через дефіс.

Досліджуймо

19. Прочитай уривки з казки та дай відповіді на запитання, запропоновані після текстів.

(1) І відтоді, мої найлюбіші, всі слони, яких ви бачите, і ті, яких не побачите, мають хоботи точнісінько такі, як у ненаситного Слоника.

(2) – Підійди ближче, маленький, – сказав Крокодил, – бо я і є Крокодил, – і витер крокодилячі сльози, показуючи, що це щира правда.

Слоникові аж дух забило, а потім, задихаючись, він став на березі навколішки й сказав:

– Ви – саме той, кого я шукав стільки днів. Скажіть же, коли ласка, що ви їсте на обід?

(3) Найперше він побачив Двоколірного Скельного Пітона, що скрутився навколо каменюки.

– Даруйте, – сказав Слоник вельми чемно, – та чи ви не бачили в цих різномірних краях такої істоти, як Крокодил?

(4) Він цілий день питав про все, що бачив, чи чув, чи відчував, чи винюхував, чи торкався – і всі його дядьки й тітки давали йому ляпанців. А він усе одно був повний ненаситної цікавості!

Одного чудового ранку якраз серед свята рівнодення цей ненаситний Слоник поставив нове чудове запитання, якого він іще не ставив. Він спитав:

– Що Крокодил їсть на обід?

(5) – Думаю, – сказав Крокодил, а сказав він це крізь зуби, отак, – думаю, сьогодні я почну обід зі слоненяти.

Від цього, мої найлюбіші, Слоникові стало дуже неприємно, і він сказав, говорячи в ніс, отак:

– Бусдіть! Беді бодяче!

1. У якому рядку послідовність цифр відображає послідовність уривків у творі?

- а) 3, 5, 2, 1, 4 б) 4, 3, 2, 5, 1 в) 3, 2, 5, 4, 1 г) 1, 3, 2, 5, 4

2. Описані події відбуваються в

- а) Індії б) Австралії в) Африці г) Європі

3. Які риси вдачі Слоненяти розкриваються в уривках 3 і 4?

- а) нахабність і бешкетництво в) кмітливість і скупість
б) спритність і задерикуватість г) допитливість і чемність

4. Що мало б зробити Слоненя, побачивши крокодилячі сльози?

- а) утекти від Крокодила
б) утішити Крокодила
в) повірити Крокодилові
г) порадитися з Двоколірним Скульним Пітоном

5. Чому Слоненя почало гугнявити (уривок 5)?

- а) бо навколо нього обвився Двоколірний Скульний Пітон
б) бо його постійно били й стусали
в) бо Крокодил ухопив його за ніс
г) бо воно загрузло в річці Лімпопо

6. Хто й до кого звертається в тексті словами «мої найлюбіші»?

- а) Двоколірний Скульний Пітон до Слоненяти
б) автор до читача
в) Крокодил до Слоненяти
г) автор до Слоненяти

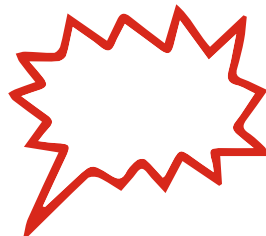
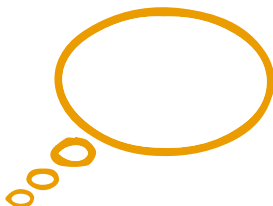
❖ *Перевірити правильність виконання завдання можна на с. 48.*

Теорімо

20. Створи комікс за казкою Редьярда Кіплінґа «Слоненя».

Комікс, або **мальовник** – послідовність малюнків, зазвичай з короткими текстами, які створюють зв'язну розповідь. Тексти, що передають мову чи думку персонажа, зазвичай розміщено всередині петлеподібної виноска, яку називають «мовною булькою» («мовною хмаркою»).

Три найпоширеніші виноска: мова, думка, крик.

Поміркуй, скільки епізодів буде у твоєму коміксі. Чим створення коміксу відрізняється від підготовки вистави? Запиши план, щоб визначити послідовність епізодів.

ПЛАН

Пригадаймо

1. Хто знайомить читача з персонажами?
2. Які особливості мовлення героїв доцільно відображати на письмі?
3. Чи може невічлива людина переконливо зіграти чемного персонажа? Аргументуй свою думку.
4. Що ти порадиш другові чи подружці, якщо вони захочуть із кимось познайомитися?
5. Які особливості коміксу?

ТИЖДЕНЬ ТРЕТІЙ

Мандруємо в чарівні світи

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи діють у творах фентезі правила реального світу?
- Хто створює мізансцени?
- Чому чужі тексти легше редагувати, ніж свої?
- Як вивчити репліки?
- Чи можуть дійові особи спілкуватися з глядачами?

Дискутуймо

1. Розглянь обкладинки книжок. Які з цих творів тобі відомі (зокрема, за кінофільмами, мультфільмами, виставами)? Обговори з однокласниками й однокласницями, що об'єднає ці книжки.

Дж. К. Ролінг, «Гаррі Поттер і філософський камінь»
(видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА»)

Л. Керролл, «Аліса в Країні Див»
(видавництво «Ранок. Арт-Нейшн»)

І. Андрусyak, «Стефа і Чакалка»
(видавництво «Фонтан казок»)

Як книжки допомагають потрапити до вигаданого світу?

Чи діють персонажі фентезі за правилами реального світу? Свою відповідь обґрунтуй.

Що можна дослідити у вигаданому світі?

Фéнтезі – це мистецькі твори, дія яких відбувається у вигаданому світі, що зображається як реальний. Чудеса, чарівництво та магія є для нього цілком звичними й природними.

Пишімо

2. Створи власний чарівний світ. Заповни порожні комірки таблиці й підготуй усну розповідь.

	Вигадане	Реальне
Світ людей		
Світ тварин		

Читаймо

3. Прочитай перелік дійових осіб і короткий зміст першої та другої дій п'єси Івана Андрусяка «Як подружитися з Чакалкою», послуговуючись «Хрестоматією для читання в 3, 4 класах» («Видавництво Старого Лева», 2016; с. 20–21). Поміркуй, хто з-поміж дійових осіб є вигаданим, а хто – реальним.

Досліджуймо

4. Під час читання уривка з твору Івана Андрусяка тобі трапилася низка театральних термінів.

Термін – слово або сполучення слів, що позначає спеціальне поняття з якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо.

Прочитай театральні терміни: **мізансцена, п'єса, дійова особа, дія у виставі, сцена, репліка, ремарка, монолог**. Які з них тобі відомі? А які виявилися новими для тебе?

Знайди в таблиці тлумачення наведених термінів і запиши поруч відповідно.

ТЕАТРАЛЬНІ ТЕРМІНИ

	Персонаж драматичного твору.
	Закінчена частина драматичного, оперного, балетного твору або спектаклю; акт.
	Розміщення акторів і обстановки на сцені в різні моменти вистави.
	Довготривала мова дійової особи літературного твору (переважно драматичного), звернена до самої себе, до інших дійових осіб або до глядача.
	Літературний твір, побудований у формі діалогу без авторської мови й призначений для сценічного виконання.
	Авторська примітка в тексті п'єси, що містить стислу характеристику обставин дії, зовнішності та поведінки дійових осіб.
	Відповідь або заперечення, зауваження однієї дійової особи іншій у сценічному діалозі.
	1. Спеціальний майданчик, підвищений над підлогою, землею, на якому відбуваються концерти, вистави тощо. 2. Окрема частина дії, акту театральної п'єси.

Порадсья з кимось із однокласників або однокласниць, чи правильно тобі вдалося підібрати відповідні тлумачення термінів.

Читаймо

5. Прочитай сцену 4 другої дії п'єси Івана Андрусяка «Як подружитися з Чакалкою» («Хрестоматія для читання в 3, 4 класах», с. 21–28). Оціни самокритично, чи є ризик того, що ти можеш потрапити до школи Чакалки. Чи до вподоби тобі тамтешні правила?

Досліджуймо

6. Знайди в тексті та зачитай ремарки. Про що вони повідомляють? Як з ремарок описують мізансцени? Хто створює мізансцени? Знайди в тексті та зачитай репліки, які персонажі промовляють хором. Чому вони так записані? Про що свідчать репліки Ірці, записані в такий спосіб: «Ти обе-е-зно! Віспа – се така дитяся хволо-о-ба!» або «Захо-о-осемо-о-о...»? Знайди та зачитай монолог. Кому він належить? Чому персонаж говорить так довго?

Пишімо

7. Яку інформацію про орієнтування на місцевості надають репліки Чакалки в сцені 4 другої дії? Запиши поради Чакалки.

Як ти можеш перевірити правдивість отриманої інформації?

У яких словах трапилися орфограми слабкої позиції звука? Як їх перевірити?

Творімо

8. Уяви, що ти готуєшся до кастингу (відбір актора) на роль Чакалки. Тобі потрібно буде виразно прочитати монолог або виконати пісню зі сцени 4 другої дії. Повправляйся перед дзеркалом, читаючи монолог так, щоб

періодично відводити погляд від рядків і дивитися на уявних виконавців інших ролей. Використовуй жести, різні інтонації, щоб зобразити емоційний стан Чакалки.

Пишімо

9. Склади й запиши ймовірний розклад уроків у школі Чакалки. Якими можуть бути домашні завдання?

« ____ » _____ 20 ____ р.

	Предмет	Що задано	Оцінка	Підпис
Понеділок				
Вівторок				
Середа				

« ____ » _____ 20 ____ р.

	Предмет	Що задано	Оцінка	Підпис
Четвер				
П'ятниця				
Субота				

Підпис класного керівника:

Підпис батьків:

Досліджуймо

10. Ти читаєш п'єсу про школу Чакалки. Але можна сказати й інакше: ти читаєш про Чакалчину школу. Як утворилося слово *Чакалчина*?

З'ясуй будову цього слова й поясни, яке історичне чергування відбулося в корені споріднених слів.

_____ [] // []

Читаймо

11. Прочитай сцену 5 другої дії п'єси Івана Андрусяка «Як подружитися з Чакалкою» («Хрестоматія для читання в 3, 4 класах», с. 28–31). Як Стефа пропонує боротися з чаклункою?

Дискутуймо

12. Чому Орина називає Сіяра Сіяриком-Телесиком? Пригадай, як Івасик-Телесик переміг відьму. Чому Сіяр і Орина вирішили залишитися в школі Чакалки? Поміркуй, чи завжди потрібно погоджуватися з думкою більшості.

Творімо

13. Уяви, що ти готуєшся до кастингу на роль Орини. Повправляйся перед дзеркалом, читаючи монолог зі сцени 5 другої дії так, щоб періодично відводити погляд від рядків і дивитися на уявних виконавців інших ролей. Використовуй жести, різні інтонації, щоб зобразити емоційний стан Орини.

Досліджуймо

14. Знайди в ремарці, у якій описано мізансцену між Сіяром та Ориною («Хрестоматія для читання в 3, 4 класах», с. 29), синоніми до поданих нижче слів і запиши їх поруч.

Кидає –	Ловить –
Витесав –	Запускає –

Які із записаних слів – назв дій використані в теперішньому часі? Зміни кожне з них за особами, визнач особові закінчення.

	Однина	Множина
1 особа		
2 особа		
3 особа		

Обмінюйтеся зошитами з однокласником чи однокласницею. Прочитайте текст одне одного. Обговоріть, що вам сподобалося в кожному тексті, а що варто змінити чи доповнити.

Якщо після обговорення ти погодишся із зауваженнями друга або подруги, відредагуй свій текст. Якщо ні або частково погодишся – поясни, чому для тебе так важливо наполягати на власному варіанті.

❖ *Поцікався, чи є в шкільній бібліотеці книжка Івана Андрусяка «Стефа і Чакалка», і за бажанням прочитай її, щоб дізнатися, які ще пригоди спіткали дівчинку.*

Дискутуймо

16. Прочитай кілька порад, як швидко й легко вивчити репліки напам'ять. Обговори з однокласниками й однокласницями, чим корисні ці рекомендації.

Поради

1. *Вимкни телефон та відклади всі справи.*
2. *Домовся, хто тобі допомагатиме в читанні реплік інших персонажів.*
3. *Використай метод книжкової полиці: одна книжка – одна репліка. Порахуй, скільки книжок на твоїй уявній полиці.*
4. *Запиши заголовні літери слів кожної репліки та спробуй за ними відтворити фрази.*
5. *Коли знатимеш, скільки в тебе реплік і яка їхня послідовність, використай дзеркало для репетиції.*

Творімо

17. Визначте з однокласниками та однокласницями, яку зі сцен п'єси «Як подружитися з Чакалкою» ви розіграєте. Об'єднайтесь у групи. У кожній з них оберіть режисера. Розподіліть ролі. Уважно прочитайте ремарки та вивчіть репліки. Подбайте про театральний реквізит (речі, необхідні для вистави). Поміркуйте, чи потрібен вам музичний супровід.

Створіть театральні програмки до своєї вистави.

Театральна програмка — друкований короткий довідник про виставу в театрі. Зазвичай у ньому зазначено назву вистави, прізвища автора п'єси, режисера, головних виконавців, композитора, театального художника тощо.

Спостерігаючи за тим, як інша група розіграє сцену, оціни гру виконавців за наведеними критеріями, зафарбувавши відповідне слово чи слова довільним кольором.

Діалог	
швидко	повільно
голосно	тихо
емоційно	стримано
невимушено	дуже скуто
переконливо	непереконливо

Пишімо

18. Уяви, що ти – таємний агент розвідки, перед яким стоїть завдання відшукати серед лісу Чакалчину школу. Певний час тобі потрібно стежити за тим, що там відбувається, а потім – листом повідомити про це інших. Чому саме листом? Бо ж пам'ятаєш, що школа Чакалки розташована в глухій місцині, де немає мобільного зв'язку.

Прочитай, як писати звичайнісінькі паперові листи. Чи знаєш ти, як їх надсилати?

Як написати листа

1. *Вступ: звернися до того, кому пишеш, і привітайся.*
2. *Основна частина: поділися головною інформацією.*
3. *Кінцівка: попрощайся та вкажи своє ім'я. Можна також зазначити дату.*

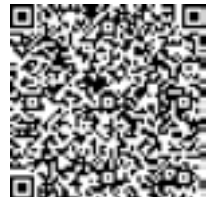
Напиши комусь листа, у якому повідом про події в Чакалчиній школі.

Досліджуймо

19. Чи можуть дійові особи спілкуватися з глядачами? А чи можливий у виставі посередник між виконавцями ролей і глядацькою залюю? Якщо можеш, наведи приклад такої театральної постановки.

Подивися початок вистави для дітей «Людвіг XIV» за QR-кодом. Поясни завдання актора, який одночасно виконує роль півника та є оповідачем. Чи допомагає він глядачам краще розуміти те, що відбувається на сцені?

Пригадаймо

1. Як називається різновид мистецьких творів, що розповідають про чарівні світи?
2. Чиї тексти легше редагувати – свої чи чужі? Як гадаєш, чому?
3. Що таке мізансцена? Хто її створює?
4. У який спосіб можна легко запам'ятати репліки?
5. Для чого дійові особи в деяких виставах спілкуються зі сцени з глядачами?

ТИЖДЕНЬ ЧЕТВЕРТИЙ

Досліджуємо околиці

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи варто довіряти всьому, що говорять інші?
- Хто такий каліграф?
- Яких людей називаємо грамотними?
- Чи допомагає знання алфавіту швидше набирати текст на комп'ютері?
- Що міняється в тексті зі зміною оповідача?

Досліджуймо

1. Прочитай висловлення письменниці Тетяни Стус (Щербаченко) про те, що вона любить у житті.

Я люблю, щоб життя було різнобарвним: ненудним, наповненим. Але все ж часом визирнеш у вікно – і бачиш сірість. Або й так: зазирнеш у своє внутрішнє «вікно», а там теж бракує кольорів. Тоді я уявляю, що маю багато відер з різними фарбами. Там – фарби несподіваних відкриттів, карколомних подорожей, дивовижних знайомств... Уявляю, що беру пензлики і розмальовую ними все навколо. Потім – ще цікавіше. «Малюю» словами, будує ними точнісінько те, що нафантазувала. І ще й запрошую туди друзів. Ходімо читати?

Про які *вікна* згадує письменниця? Чому по-різному записано слово *вікно* в другому та третьому реченнях? У якому значенні використано слово *вікно* в третьому реченні – прямому чи переносному?

Яке ще слово в цьому тексті записано в лапках, тобто так: «...»? На що вказує читачеві цього тексту такий розділовий знак, як *лапки*?

А на що вказують читачеві лапки в таких записах: «Пригоди Піноккіо», «Слоненя», «Як подружитися з Чакалкою»?

Пишімо

2. Прочитай заголовок оповідання «Як пасує краватка, або Чому не всі поросята брудні». Про що може йтися у творі з такою назвою? Як гадаєш, він художній чи науково-популярний?

Склади й запиши 4–5 речень про ймовірний зміст цього твору.

Обговори з однокласниками та однокласницями свої припущення.
Які орфограми слабкої позиції звука трапились у твоєму запису? Як їх перевірити?

Читаймо

3. Прочитай першу частину твору Тетяни Стус (Щербаченко) «Як пасує краватка, або Чому не всі поросята брудні», послуговуючись «Хрестоматією для читання в 3, 4 класах» («Видавництво Старого Лева», 2016; с. 33–35). Порівняй зміст прочитаного уривка зі своїми припущеннями. Які з них виявилися хибними?

Дискутуймо

4. Хто є головним персонажем у прочитаному уривку? Чому?
На що вказують читачеві розділові знаки в кінці речення «Та звідки міська дівчинка може знати, що скошена трава має якусь окрему назву?!»?
Чи можна вважати вірогідним пояснення Микити щодо походження назви канадського міста Оттава? Як це перевірити?
Чи виникали в тебе під час прогулянки містом або селом питання, відповіді на які потребували додаткової інформації? Де ти її шукаєш? Чи користуєшся енциклопедією?
Чи варто довіряти всьому, що говорять інші?
Що означає вислів *утерти носа*?
Як ти розумієш вислів *жага перемоги*? У прямому чи переносному значенні в ньому використано слово *жага*?

Досліджуймо

5. Знайди в тексті («Хрестоматія для читання в 3, 4 класах», с. 33–35) речення з такими словами та поясни їхнє лексичне значення.

Обійстя, конкурент, колорит, згірок, знічев'я.

Розглянь, як по-різному можна написати одне й те саме слово.

Обійстя Обійстя Обійстя Обійстя

Напиши кожне з поданих слів різними шрифтами. Поміркуй, хто такий каліграф і чи потрібна ця професія в наш час.

Творімо

6. Підготуйте з однокласниками та однокласницями мінівиставу за епізодом, у якому Даринка та Микита грають у незнайомі слова, а Яся й Тая знаходять друзів. Оберіть режисера. Розподіліть ролі. Зачитайте відповідні репліки.

Обговоріть із глядачами, чи вдалося виконавиці ролі Даринки зобразити зміну її емоційного стану.

Досліджуймо

7. У прочитаному уривку з оповідання «Як пасує краватка, або Чому не всі поросята брудні» йдеться про те, що Даринка знайшла в енциклопедії відповідь на запитання, яке її бентежило. Але не сказано, що саме вона прочитала.

Вибери запитання, відповідь на яке, на твою думку, шукала Даринка:

1. Назва міста в Канаді й назва скошеної трави – це те саме слово?
2. Чи можемо слово в різних значеннях писати по-різному?
3. Оттава й отава – це омоніми?

Спробуй з однокласниками й однокласницями знайти відповідь на вибране тобою запитання. Запиши її та обґрунтуй.

Творімо

8. Розгадай ребус із зашифрованою назвою країни, у якій живе багато українців.

Дізнайся, де ще є численні українські спільноти. Створи ребус, зашифрувавши назву однієї з таких країн. Запропонуй однокласникам та однокласницям відгадати його.

Читаймо

9. Що зображено на ілюстрації до уривка з твору «Як пасує краватка, або Чому не всі поросята брудні» («Хрестоматія для читання в 3, 4 класах», с. 37). Поміркуй, про що йтиметься в наступній частині оповідання.

Прочитай другу частину тексту на с. 35–39. Чи правильними виявилися твої припущення?

Дискутуймо

10. Як ти гадаєш, чи мала Даринка в місті домашню тваринку? Доведи свою думку, опираючись на текст.

Чим пояснити те, що поросятко в купелі *ковзало, переверталосся*, а в калюжі *стояло, як вкопане*?

Кого дідусь назвав «*брудною пацею*»? Що це означає і кого так називають? Чому ці слова записані в лапках?

Чому Микита не відразу зрозумів, з ким розмовляє Даринка?

11. Поміркуй, чи є слова *повідєць* та *краватка* близькими за значенням. Чи можуть вони бути взаємозамінними залежно від тексту? Запиши свою відповідь.

12. Опираючись на прочитаний уривок з оповідання «Як пасує краватка, або Чому не всі поросята брудні», створи текст-опис поросятка. Як воно виглядало, як поведилося, що йому подобалося, а що – ні?

У яких словах трапились орфограми слабкої позиції звуку? Як їх перевірити?

Кого можна назвати грамотною людиною? Чи вважаєш ти себе такою?

Читаймо

13. Прочитай останню частину уривка з твору «Як пасує краватка, або Чому не всі поросята брудні» («Хрестоматія для читання в 3, 4 класах» с. 39–40), щоб дізнатися, куди потрапила свинка після того, як вибралася з багнюки.

Досліджуймо

14. Знайди в прочитаному уривку на с. 40 синоніми до слів, поданих нижче, і запиши поруч.

Перелякав –	Подивилася –
Здивовані –	Проговорив –
Опам'ятовувалися –	Роздивлявся –

Дискутуймо

15. Як на появу Жеки відреагували на весіллі?
Чим був невдоволений дідусь: появою Жеки на весіллі чи тим, що не зміг вдягти улюблену краватку?
Як бабуся врятувала ситуацію?

Досліджуймо

16. Знайди в уривку на с. 40 фразеологізм. Що він означає?
Прочитай фразеологізми, подані нижче в правій колонці, і поміркуй, якими словами з лівої колонки можна розтлумачити їхнє значення. З'єднай ризкою фразеологізми з відповідними словами.

за тридев'ять земель	швидко
кури не клюють	голосно
як сніг на голову	зненацька
голці ніде впасти	багато
рукою подати	близько
на весь голос	тісно
мчати як стріла	мало
як кіт наплакав	далеко

Обміняйся зошитами з однокласником чи однокласницею, щоб обговорити правильність виконання завдання. За потреби скористайся фразеологічним словником.

Пишімо

17. Напиши від імені Даринки електронного листа до двоюрідної бабусі, яка живе в Оттаві, та розкажи в ньому про літні пригоди з Жекою.

Що потрібно знати для написання електронного листа? Пригадай, як розташовані літери на клавіатурі комп'ютера. Чи може знання алфавіту покращити швидкість комп'ютерного друку? Що зробити, щоб друкувати швидше?

Обговоріть з однокласником чи однокласницею тексти одне одного. Що в написаних листах бажано змінити або доповнити?

Якщо після обговорення ти погодишся із зауваженнями, відредагуй свій текст.

Творімо

18. Від чийого імені ведеться розповідь у творі «Як пасує краватка, або Чому не всі поросята брудні»? Перекажи оповідання від імені поросяти. Як воно почувалося під час своїх пригод?

Спробуй інтонаційно передати його відчуття й емоції.

Обери з-поміж прослуханих переказів однокласників той, який найбільше тобі сподобався.

Оціни відповідь виконавця за цими критеріями, зафарбувавши будь-яким кольором відповідне слово в таблиці.

Усний переказ	
швидко	повільно
голосно	тихо
емоційно	стримано
невимушено	дуже скуто
переконливо	непереконливо

Досліджуймо

19. Випиши імена, якими називають той самий персонаж у тексті «Як па-сує краватка, або Чому не всі поросята брудні».

Даринка – _____

Микита – _____

Яся – _____

Прочитай кілька порад щодо того, як використовувати імена, щоб не образити іншу людину, і поміркуй, чи корисні вони для тебе.

Поради

1. У спілкуванні з малознайомими людьми ви-користовуй нейтральну форму імені: Дарина, Микита.

2. У спілкуванні з друзями припустимими є скорочені форми імені: Дара, Мик.

3. У спілкуванні з близькими людьми та рід-ними доцільно використовувати зменшувально-пестливі форми імен: Дарця, Микитка.

Пишімо

20. Уяви, що Даринка вирішила зробити дідусеві на згадку краватку у формі метелика. Вона знайшла в інтернеті ві-део про те, як виготовити таку річ.
Переглянь відео за QR-кодом.

Чи зможе Даринка скористатися інформацією із цього відео? Чи є вікові обмеження для тих, кому воно адресоване?

Опиши послідовність дій Даринки зі створення краватки-метелика.

Обміняйтеся зошитами з кимось з однокласників чи однокласниць та прочитайте тексти одне одного. Чи врахували ви все необхідне для створення подарунка?

Якщо після обговорення ти погодишся із зауваженнями, відредагуй свій текст.

Пригадаймо

1. Поясни, чи варто довіряти всьому почутому.
2. Чи можна назвати каліграфію видом мистецтва?
3. Чи допомагає знання алфавіту швидше набирати текст за допомогою комп'ютерної клавіатури?
4. Чи треба бути грамотною людиною? Обґрунтуй свою думку.
5. Що міняється в тексті зі зміною оповідача?

*** Відповіді до завдання на с. 28:**

1) б; 2) в; 3) г; 4) а; 5) в; 6) б.

Навчальне видання

СТАРАГІНА Ірина Петрівна, ТКАЧЕНКО Аліна Олександрівна,
ГУМЕНЮК Людмила Ярославівна, ВОЛОШЕНЮК Оксана Валеріївна,
РОМАНЮК Ольга Володимирівна, ПАНЧЕНКОВ Андрій Олексійович

УКРАЇНСЬКА МОВА

Зошит-посібник для 4 класу Нової української школи

Інтегрований мовно-літературний курс.
Частина 1 «Подорожуємо і відкриваємо світ»

Відповідальна за випуск *Марія Москаленко*
Редактор *Ольга Слоневська*
Обкладинка, макет, художнє оформлення,
комп'ютерна обробка ілюстрацій *Світлани Железняк*
Технічний редактор *Цезарина Федосіхіна*
Комп'ютерна верстка *Людмили Ємець*
Коректор *Наталія Лозова*

Формат 84×108/16.
Ум. друк. арк. . Обл.-вид. арк. .
Тираж пр. Вид. № .
Зам. №

Видавництво «Генеза», вул. Тимошенка, 2-л, м. Київ, 04212.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5088 від 27.04.2016.